

Tannlege i bunn og grunn

Kan tannlegeutdanningen være nyttig til noe annet enn å «bedrive bøn»? Etter å ha hørt fire personer snakke om sine karriereveier, er det ikke tvil – svaret er ja.

Per Brandtzæg, Gro Ramsten Wesenberg, Ragna Valen og John Afseth har hver på sin måte nådd langt innen felter som ligger utenfor tradisjonell tannlegevirksomhet. Alle var samstemte om at tannlegeutdanningen var en god basis, men det skinte gjennom at det odontologiske universitetsmiljøet kunne være snevert og ikke alltid stimulerte til en spørrende holdning. Det var også påfallende å høre i hvilken grad tilfeldighetene hadde påvirket både valg av studium og de til dels kronglete karriereveier.

Den medisinske forskeren

Per Brandtzæg er en av de mest siterte medisinske forskerne i Norge og er til delt den prestisjetunge Jahre-prisen for medisinsk forskning. Likevel er mange slett ikke klar over at han har odontologisk bakgrunn. Den rutinerte forskeren sa det rett ut: Forskning er et slit for å bygge store strukturer av små biter, men det blir ikke alltid forstått av forskningsbyråkratene. Nå bestyrer Brandtzæg instituttgruppe for laboratoriemedisin ved Det medisinske fakultet ved Rikshospitalet i Oslo.

Per Brantzæg hadde opprinnelig tenkt å bli oralkirurg, men den unge tannlegen ble fanget inn av periodontisten Jens Wærhaug som rett og slett dikterte ham til et forskningsopphold i USA for å kvalifisere seg for arbeide på periodontiavdelingen. Temaet for USA-oppholdet var blant annet plasmaceller i gingiva som ble studert med immunmikroskopiske teknikker – gjerne i mørke kvelder – godt veiledet av markante personligheter innen området. Dette var nye teknikker og problemstillinger som gjorde at det ble ordnet med en tilknytning til patologiavdelingen ved Rikshospitalet hvor klarsynte ledere

Fornøyde personer med odontologiutdanning som har suksess i yrker utenfor den tradisjonelle tannlegevirksomheten. Fra høyre: Gro Ramsten Wesenberg, direktør i Statens legemiddelverk, Per Brandtzæg, professor og leder innen laboratoriemedisin ved Rikshospitalet, Ragna Valen, avdelingssjef i Norges forskningsråd og John Afseth, ansvarlig for salg og markedsføring i firmaet PhotoCure ASA.

så mulighetene for å utnytte ny teknikk og kunnskap.

Det var ikke bare lett å få fast ansettelse: Det odontologiske miljøet var ikke modent, mens medisinerne nødig ansatte andre enn medisinerne. For å gjøre historien kort: Det ble startet et laboratorium for immunhistokjemi og immunpatologi (LIIPAT) ved Rikshospitalet som raskt økte virksomheten innen både klinisk diagnostikk og forskningsvirksomhet, og som er en brobygger mellom klinikk og forskning innen for eksempel kroniske betennelser i tarmen.

Både Crohns sykdom og ulcerøs kolitt er et brudd i den immunologiske toleransen mot stedegne bakterier – dette gir et frustert immunsystem. Akkurat som i utgangspunktet – gingiva.

Legemiddeldirektøren

Hvordan blir en tannlege direktør i Statens legemiddelverk – en virksomhet med 180 personer og med bokstaveilig talt tonnevis av legemiddeldoku-

mentasjon? Gro Ramsten Wesenberg ble tannlege, litt tilfeldig, som for mange andre. Det var jo et praktisk yrke for en kvinne. Hun arbeidet som skoletannlege en periode, og ble instruktørtannlege ved fakultetet i Bergen etter hvert. Senere begynte hun ved Anatomisk institutt i Bergen der temaet blant annet var tungmetallforgiftning, noe som også åpnet for andre problemstillinger og doktorgrad. Snart hadde tannlegen ett ben i tannlegevirksomhet og ett i forskningen.

Av flere grunner ble det aktuelt å flytte til Oslo. Gro Wesenberg søkte en stilling som rådgiver i daværende Statens legemiddelkontroll, og fikk den. Hva gjør en middelaldrende kvinnelig odontolog her, spurte hun seg selv, men hun ble tatt godt i mot i et miljø som var dominert av farmasøyer. Arbeidet besto blant annet i å behandle legemiddelsøknader. Den siste Gro Wesenberg hadde med å gjøre besto av 93 A4-apper! Da må man lære seg å skille

vesentlig fra uvesentlig. Og nye ting må læres. Et tilbud om professorat i Bergen ble ikke tatt imot. Plutselig lyste departementet ut stillingen som direktør for det som nå heter Statens legemiddelverk. Vår tannlege fikk den, kanskje til noe forbauselse fra farmasøytens side. Hun har nå hatt stillingen i tre år og har ikke angret et sekund.

Hva består dagene av? Legemiddelverket er Helsedepartementets fagetat på legemiddelområdet. Dette innebærer et mangfold av oppgaver og utfordringer: Pris- og refusjonsspørsmål er en utfordring i forhold til legemiddelindustrien. EU-samarbeid er en viktig virksomhet. Apotekene er deregulert, og legemiddelverket følger med i utviklingen. Alle utprøvinger som involverer legemidler skal innom legemiddelverket (det er forresten ikke mange odontologiske utprøvinger). Det må søkes om og overvåkes kvoter på narkotikaområdet – ned på milligramnivå. En viktig oppgave er å bestemme hva som er legemiddel og hva som ikke er det. Bivirkningsregistrering er en tradisjonell oppgave innen legemiddelstatene. Dessuten er det aktivitet innen informasjon, reklamekontroll og terapiverksteder. Noen legemiddelspørsmål er politisk brennbare, preparater på blåresept for eksempel. Tannlegeutdanningen har fungert også i dette mangfoldet av oppgaver.

Forskningsadministratoren

Odontologi er en akademisk utdanning og vi bør ha mot til å prøve andre yrkesveier, mente Ragna Valen – avdelings-sjef i Norges forskningsråd. I forskningsrådet har hun kontakt med omtrent alt: Klinisk forskning, internasjonalt samarbeid, global helseforskning, hiv/aids og forskningsuredelighet.

Hvorfor virker studiene som de gjør, spurte hun. Fikk tannlegestudenter sikkerhet til å prøve andre ting? Fikk man en tilstrekkelig spørrende holdning i studiet, eller lærte man sannheter? Selv en tannlege kan bli en intellektuell, som det sto i et innlegg i Aftenposten tidlig i høst. Er dette myter som vi selv må arbeide med?

Ragna Valen ville egentlig utdanne seg innen «harde» fag, men en tante som

var tannlege gjorde at hun begynte på odontologistudiet. Hun jobbet som skoletannlege, tok samfunnsodontologisk videreutdanning og ble overtannlege i Trondheim. Etter å ha vært universitetslærer i Tanzania en periode – et avhopp – lærte hun å se forskjell på stort og smått.

Vi klager ofte på at odontologi ikke er synlig i det politiske miljøet og vi mener at mediene har noen spesielle oppfatninger av tannleger. Ragna Valen mente at det skyldes at faget er så lite kjent. Men det er lysning: Hun viste til en prosjektoppgave fra en videregående skole som hadde tatt for seg diverse yrker. Om tannleger skrev elevene blant annet at tannlege er en «8 til 16» jobb som er viktig for samfunnet og at «du er nesten alltid sikret jobb som tannlege siden tenner aldri går av moten». Godt sagt.

Hva med frafall i studiet – er det så dramatisk? Et stort frafall er selvsagt dumt, men det må være plass for folk som ikke ønsker å arbeide klinisk, mente Ragna Valen. Legene er ikke svært forskjellige fra oss, selv om flere velger andre karriereveier.

Ragna Valen mente at man egentlig har mange muligheter, hvis man velger å se på utdanningen som relevant. Det er positivt at man er så glad i yrket at man blir der, men hun skulle ønske at tannleger var mer synlige i andre sammenhenger. Vi må rekruttere bredt og skryte av utdanningen. Man må selv være stolt av faget – tenner går altså ikke av moten.

Den faglige «kremmeren»

John Afseth hadde et oppvekstmiljø som var fri for både kremmeri og lange utdanninger. Han begynte på tannlegestudiet, det var et yrke med frihet og med naturvitenskapelig vinkling. Men hvilket grunnlag har man for yrkesvalg i 17–18-års alderen?

Studietiden var ganske vanlig, men ved en tilfeldighet møtte han professor Gunnar Rølla som mente at kandidaten burde gjøre «noe ordentlig». Det resulterte i USA-opphold, stilling som førsteamanuensis i mikrobiologi, og en påbegynt spesialutdanning i pedodonti. Han sluttet i pedodontien fordi han innså at

han begynte der mer av taktiske grunner enn av motivasjon. Det var en lærdom å ta med seg. Selv om forskererfaringen var nyttig, ble han etterhvert i tvil om karies og fluor ville gi spennende utfordringer i 35 år fremover.

Så gikk John Afseth til industrien, til firmaet Dynal som blant annet arbeidet med «Ugelstadkulene». Dette innebar at han arbeidet med de mest avanserte forskningsmiljøene i Norge. Nå gjorde han enda en viktig erfaring: Det er på jobben man lærer nye ting!

Han gikk senere over til Rikshospitalets forskningsbedrift der omsetning og fortjeneste økte. Men det var også politisk turbulens – skumlerier om samrøre med legemiddelindustrien – men selv det var lærerikt. Så begynte han i en knallhard amerikansk helsebedrift, men savnet forskningskontakten og måtte flytte ut av landet hvis han skulle fortsette. Etter et mellomspill i et luftslott av en bedrift, begynte han i firmaet PhotoCure ASA, der han i dag har ansvar for salg og markedsføring.

PhotoCure er sprunget ut fra Radiumhospitalet. Forretningsideen var å utvikle noen oppfinnelser i et lite selskap – små team har det mer moro. Poenget er å lure kreftceller til ikke å tåle lys, og så lyser man på dem. Prosedyren er enkelt sagt at man tar vekk intakt hud, smører på en spesiell krem og lyser på den. Dette kalles fotodynamisk terapi (PDT) og kan for enkelte krefttilstander spare pasienten for omfattende kirurgi. Det er en klinisk og forretningsmessig suksess, helt enkelt.

Hva er problemet? Odontologi har ikke færre talenter enn andre studieretninger, men tar vi vare på dem? Mange er redde for å gjøre noe de ikke kan. Historisk sett har Norge frembrakt et stort antall modige odontologer. Klarer vi det i dag? Det er et spørsmål om å ta sjanser – frykten for gjøre feil må ikke overskygge fryden ved å lykkes, understreket Afseth.

Tekst og foto: Nils Roar Gjerdet